

الکفر والاکبر

۸ نجی سان ۱۳۳۳ سنه جمادی آخر ۲۰ شہنبرہ ۱۹۱۵ سنه ۲۱ اپریل

تفسیر پھر ۱۹

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا
 مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا
 عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿۸۹﴾ بَشِّرْهُم بِمَا
 كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿۹۰﴾ لَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا
 مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا
 جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿۹۱﴾
 بَشِّرْهُم بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿۹۲﴾ لَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ
 عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ
 عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ
 اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿۹۳﴾ بَشِّرْهُم بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿۹۴﴾

ولما جاءهم كتاب من عند الله مصدق لما معهم وكانوا من قبل يستفتحون على الذين كفروا فلما جاءهم ما عرفوا كفروا به فلعنة الله على الكافرين ﴿۸۹﴾

ترجمه : آنلارغه (يهوديلر گه) الله طرفندن تور اتلار يني راستلاغو چي كتاب كلگاج - الكده (آني كوته لر ايدى) كافر لر گه آندن خبر بيره لر ، آنك ايله ظفر تيلايلا ايدى - آنلارغه تانودقلىرى پيغمبر كلگچ آگا كفر ايتديلر (قبول ايتمديلر) الله نك لعنتي كافر لر اوزره بولغاي .

شرح و تفسير :

يهوديلر تور اتده بلدر گان ، الكدن بير و علمالرنندن ايشتوب كلكان بوينچه اخير زمانده بر پيغمبر كله چك ديوبله لر و آگا اشانوب كوتوب تورالار ايكان حتى مشرك عربلر گه : اوس خزرج) تيزدن بر پيغمبر كله چك بز آگا ايمان كلتور ريز و شول وقتده سزني عاد ، ارم كبي هلاك ايدر مزديلر ايكان .

فايچان پيغمبر صلى الله عليه وسلم ظاهر بولغان قرآن اعلان ايتكان شولوق يهوديلر حسد ايتوب كفر و عماد ايتكانلر آنلار اول پيغمبرني اوزلرندن (بنى اسرائيلدن) بولور ديب كوتكان بولغانلر عربدن بولوغه حسدايتكانلر .

قرآني اوزلرنده بولغان توراني مصدق (راستلاغو چي) ديوبتو صيف ايتكان قرآنك بو صفتي آنلارنك كفر لر يني بيگر ك فييح كور سانه ، بله توروب ، محض عناددن و حسددن ايندكيني بلدر ددر .

زيرا كه قرآن الكي كتابلرني (تورات) انجيل ني) تصديق ايتيه اصول دين و اعتقاده آنلارغه مخالفت ايتماي آنلارده بولغان بعض اجماللرني تفصيل ، مبهملرني ايضاح ، وقت و حال اقتضاسنيچه تجديد و اصلاح فيله . خلاصه : اهل كتابه ايندر لگان كتابلر تويقان غايه ني اقرار و اتمام ، و آنلر باشلاغان دين ني اكمال ايتيه .

شولاي بولا طور و بده هيچ برسبب و دليلسز بونلارنك اول

قرآنی قبول ایتھہ ولری ، پیغمبر گہ ایار ماولری بتونلای یولسز
محض نظر سزلق و وجدانسز لقدر . بلکہ اللہ دن کلگان حق و بر-
ہان نی بلہ توروب انکار ایتو و عناد ایتودر شونلقدن آنلار اللہ
نک غضب و لعنتینہ لایق و دوچار اولمشلاردر .

بئسما اشتروا به انفسهم ان یکفروا بما انزل اللہ بغیا ان ینزل
اللہ من فضله علی من یشاء من عبادہ فباؤ ابغضب علی غضب وللكافرین
عذاب مہین ۹۰

ترجمہ: اللہ نک اوزی ایستگان بندہ سینہ وحی ایندر مکینہ
عداوت و حسد سبیلی فرآنغہ کفر قیلونی اوزلرینہ اختیار ایتولری
نی یمان اشدر . بو کفرلری سبیلی قات، قات غضبکہ لایق بولدیلار .
کافر لر گہ خوار ایتکوچی عذاب بولور ۹۰

شرح و تفسیر:

ابوالعالیہ، عکرمہ، قتادہ قوللرنچہ؛ الکدہ انجیل و عیسی علیہ
السلام غہ کفرلری سبیلی یهودیلر اللہ نک قہر و غضبینہ، صوگرہ قرآن
و محمد علیہ السلام غہ کفرلری سبیلی آنک قہر و غضبینہ لایق بولغانلار
بن عباس سدی، قوللرنچہ: الکدہ تورات حکملرنده تغییر
و تحریفلری سبیلی صوگرہ قرآن و محمد علیہ السلام غہ کفرلری
سبیلی غضبغہ دوچار بولغانلار . کفرلری کبرلری سیندن بولغانغہ
آنلارغہ ایرشہ چک عذابنی خوار و ذلیل ایتکوچی دیو توصیف
ایدلگان .

واذا قيل لهم آمنوا بما انزل الله قالوا نؤمن بما انزل علينا ويكفرون بما
وراءه وهو الحق مصدقا لما معهم قيل فلم تقتلون انبياء الله من قبل
ان كنتم مؤمنين ۹۱

ترجمه: آنلارغه الله ایندرگان قرآنغه اشانغز دیولگانده، اوز-
مزگه ایندرلگان کتابقه اشانامز دیوب باشقه سینه - اول حق، آنلارده
بولغان کتابنی راستلاغوجی بولساده - کفر ایتلر، ایتکل: (اوز-
گزگه ایندرلگان کتابقه) اشانغان بولساگز الککی پیغمبرلرنی نیک
اولتوره ایدگز (آکارغه اشانو گزنیوشنچه دگل)

شرح و تفسیر:

یهودیلر اوزلرینه ویرلگان تورانی سالت-او ایتوب قرآنی
انکار ایتکانلر، اوزمزگه بیرلگان کتاب بزگه کافی شوگا ایمان
ایتمز و آنک اوزره عمل قیلامز دیو انجیل و قرآنغه کفر ایتکانلر.
راست، والککی کتابنی راستلاوجی و آنی مؤیدکنه بولغان مصلح
ومکمل بولغان کتابنی تکذیب ایتهرگه بولسالتاولری برده یوللی دگل
چونکه بر وقتده الله دن کتاب کلسده خلق آراسنده بوزوق عقیده
وتأویلر کرو، اخلاقلر بوزولو سببلی الله طرفندن تکرار تنبیه،
زمان و وقتنک اقتضاسینه کوره الککی کتابلرنک نتمه سی و تکمله سی
و کرگنچه اصلاحی بولمق اوزرینه بر قانون الهی بیانی ایچون
ینه کتاب جدید حاجت بولاهر. بر روش سنه الهیه در، دستور
طبیعی و قانون فطریدر.

شونلقدن الککی پیغمبرلر و آنلارنک کتابلری صوگنندن موسی
پیغمبرنی (علیه السلام) و آنک کتابینی، و آندن صوگ داود پیغمبرنی (علیه
السلام) و آنک کتابینی و آنک صوگنندن عیسی پیغمبرنی (علیه السلام) و آنک
کتابینی، و آندن صوگ محمد پیغمبرنی (علیه الصلوة والسلام)
و آنک کتابینی بیارلگان.

بناء علیه یهودیلرنک یوق سلتاولار براه حسد و عنادلرینی
قابلاب صوگنی کتابلارغه انکار و کفر قیلولاری اورنسر الله نک
حکمتینه و حکمینه قارشى بارو اوزلرینی هلاک ایتوگنده در.

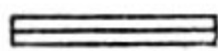
اللهغه حقیقی ایمان وچن اشانو آنک طرفدن کلگان همه کتابلرغه وبارچه پیغمبرلرگه اشانو و آنلارغه تیوشنچه ایارو هیچ بر استثنا قیلاماودر.

یهودیلرنک بزنگ کتابمز بار شونک برله عمل قیلامز دیولری ده یالغان چونکه تورات پیغمبر اولتوررگه بیورماغان اما بونلر پیغمبرلر اولتور دیلر، بو اشلری البته توراتقه اشانو وایمان ایتو دگل بلکه ایمانلرینه مخالفدر.

ولقد جاءکم موسیٰ بالبینت ثم اتخذتم العجل من بعده وانتم ظلمون ۹۲ ترجمه: (دخی ایتکل) سزگه موسی کوب معجزه لر کلتوردی شوندان صوگردهده حق و صواب یولدن چیقوب آگامخالفت ایدوب) بوزاغوغه تابوندگز.

شرح و تفسیر

یهودیلرنک: بز تورات برله عمل قیلامز دیدکلرنده کاذب ایدکلرینی، هر وقتدهده حق و راستلقنی ایستامادکلرینی کورساتور ایجون ذکر ایدلمشدر. ملاعالمجان البارودی:



حدیث

۶۵ أَنَّ الدَّالَّ عَلَى الْخَيْرِ كِفَاعُهُ ﴿۶۵﴾ حدیث صحیح اخرجه

مسلم و احمد و الترمذی و ابو داود و العسکری و غیرهم لکن بعضهم بمعناه و بعضهم بدون لفظ «ان»

ترجمه: خیرگه دیملوچی قیلوچی کبی در. یعنی اجر و ثوابقه مستحقدر.

شرح و ايضاح . بو حديث مكارم اخلاق جمله سندن بولغان
 بر الوغ قاعده گه اشارتدر . بشر اوغلى بشر هر وقتده اوز رغبتى
 برله خير قلوب يتكوره آلماي بر دوستينك ياكه بر نفوذلى كمسنه
 نك دلالتينه محتاج بولا . اشبو حسن دلالت كوب خير يوللارنى
 آچا . خصوصى وعمومى فائده لار شول دلالت سببلى توغا . بناء عليه
 بو دلالت بابنده هر كم حسن غيرت و همت اوزره بولمق تيوشدر .
 سوزى اوناردای كشي ديملامك ، براگونك خير خواهلحق قلوب
 ديلاوينى بوشقه چغارماي طغلامق تيوشدر .

برونغيالارنك : «ديم دگزر كيچودر» ديدكلرى كى ديم و دلالت
 هر اشده تأثير ايتيه ، و بايتاق اورنده بالفعل اشكه سبب بولا .
 يبخشى اعتقادلى و يبخشى سوزلى خطيبلر نك سوزلرى و ديملام
 ولرى برله الك زماندن بيرو قيمت بهالى مسجدلر ، مدرسه لر ،
 دارالخير ، دارالعجزه لر ، كتبخانه لر . قرائتخانه لر و سائر كليلى
 اعانتلر وجودكه چيكا كيلگان و بو زمانده آرماز چيقمقده آقير .
 ينلاب دوام ايتمكده در . خير اشلرده هر كم طاقتى قدر اوزى بو .
 لوشمق و غيرلرنى (فعلى برله اورنك بولدى كى تىلى برله ده) ديملامك
 تيوشدر .

مالى اقتدارى بولمغان كشى بالغوز تىلى برله اجتهاد ايتمك
 و عمومى ملت منافعنده چن اطافتىنى صرف ايتمك تيوشدر يبخشى
 دلالت آرقاسنده يبخشى صدقه جاريله لر توغسه دلالتچى ايچونده
 صدقه جاريله بولوب از لو كسز خير باقى ثواب دائم بولمقى
 اميدلى بولور .

خصوصى اشلرده ده مثلا بر آدمك حاجتىنى اونانده ، معيشتينه
 ياردم ايرشدر و ده ، بر شاگردنك او فواشنده اعانتده حسن دلالتده
 بولولار بيك اجرلى و توابعلى اشدر .

۶۶ إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنَّوَاتِيمِ ﴿۶۶﴾ حدیث صحیح اخرجہ احمد عن جابر وابن حبان عن عائشة. والبخاری عن سهل بن سعد الساعدي رضى الله عنهم ذكره العجلوني

ترجمہ: اشتر صوتگاری برلہ در. یعنی خیر برلہ تو کانسہ خیرلی، خیر سز تو کانسہ خیر سز حساب ایدلور.

شرح وایضاح: آدم بالاسی ہر اشدہ آشوغو چان، ہر اشنگ اولینہ باقوب حکم ایتو چان. والحال کوب اشار ادارہ سز۔ لکدن، نیتسزلکدن۔ کوگل یمانلقندن آلماشنوب کیتہ لہر بنا علیہ حاضر کورنگان حال برلہ قوانورغہ ومغرور بولورغہ یارامای بلکہ دائما خوف واحتیاط اوزرہ بولمق تیوشدر. شونداى عجلہ وغفلت لرنی توختاتور ایچون عاقبتی بلما اینچہ اشنگ آخرینی کور۔ ماینچہ حکم چیقار تماس ایچون بو حدیث شریف ایتولمشدر

اللہ دن ہر اشنگ کرک دنیاوی کرک اخراوی صوتگنی خیرلی بولسون دیو تیلامک تیوشلیدر.

بایتاق آدم لمر باشدہ بخشى دولتده ویخشی توفیقده بولوب صوتگرہ نچار لانوب قالا، نچار لانوب اولہ. ادعیہ مأثورہ ده «اللهم اجعل خیر عمری آخره وخیر عملی خواتمه وخیر ایامی يوم القاء فیہ» وارد بولغان. عمر منک اخیرن خیرلی قیل، عمل منک صوتگنی خیرلی قیل، سگا بولقغان کونمنی ایک خیرلی کونم قیل» دیمکدر۔ بور نغیلار: «صوتگنی بازارک بخشى بولسون» دیگانلر۔

ایک وقرین السوء فانک به تعرف.

رواه ابن عساکر عن انس رضى الله عنه بسند ضعيف.

ترجمہ: یمان بولداشدن ساقلان چونکہ آنک برلہ تانولورسن.

شرح وایضاح: کشتی یولداشینہ ایار وچان، وهر قایو
اشده آگار غه موافقت ایدوچان بولاشو نلقدن یولداش یولداشنگ
حالینی کورساته وبلدره عرب شاعری:

لا تسأل عن المرء وأبصر قرينه * فان القرين بالمقارن يقتدى
کشینک حالینی بله سئک کلسه یولداشینغنه کور، یولداش لر بر
توسلی بولور لار» مضموننده در.

بس اوزینه دوست بولغان اوزینی هلاکدن ساقلاغوچی
کشیکه تیو شایدر کم عقلسزدن، دینسزدن، ادبسزدن، یالغانچیدن،
وفاسزدن و بونلار غه اوخشاشلی کشیلردن یراق تورسون سفرده
و حضرده آندای کمسنه لر گه اولتورداش ویولداش بولماسین
صحبت سرایت ایدر طبیعت یمان خلقنی اوغور لار خلق آراسنده ده
شول یمان خلق برله تانولور آندن نفرت ایدر لر.

شونلقدن رسول الله صلی الله علیه وسلم طرفدن امتینه الوغلا
برله اولتور شور غه، عاقلر غه فاتشور غه بیور لغان (۴۱)

۶۷ البادی بالسلام بری من الکبر.

اخرجه البيهقي في شعب الایمان والخطيب في الجامع عن ابن
مسعود رضي الله عنه بسند ضعيف.

ترجمه: باشلاب سلام ویرگوچی کبردن پاکدر.

شرح وایضاح: سلام سنه اسلامدر سلام دیمک دین قرنداشینه
خیر دعا قیلمقدر. سلامنی باشلاب ویرگوچی دوستلقینی باشلاب
کورساتکوچی قرنداشلک وظیفه سینی الیک اوتاگوچی بولادر.
بوروشلی حال کوکلده، کینه کبر آزلقندن بولا. بندد، نی قدر
کینه وکبر بولسه شول قدر سلامنی باشلاودن تارتونادر بلکه
باشقه لاردن کوته یاکه باشلا کشتی برله سلاملاشور غه و کور شور گه
رغبت ایتمای. سلام حقنده غنی حدیث و شرح (۳) حدیثده اوتدی.

ملا عالمجان البارودی.

خطبه خلق آگلی تورغان تلمده بولورغه تیوش

(الاستاذ الفاضل عالمجان البارودی حضرتلرینک عام فقه درسندن اقتباس ایدلادی.)
 جمعهده خطبه سویلهونی اکثر علماء فرض بعض علماء سنتدی.
 خطبه او قو؛ تلهسه فرض تلهسه سنت بولسون، امام ابو حنیفه،
 رحمه الله دیگانچه بر تسبیحه و حمد قدر گنه بولماسه كرك. (امام
 حنیفه نك بو سوزینی تقویه قیلو چیلرنك استناد ایتکان دلیل لری،
 حضرت عثمان نك خلیفه بولغاچ، منبر گه منوب خطبه سویلر گه
 تو غری کلدکده بر نیچه کلمه دن عبارت سوز سویلهب توشکان
 ایمش خبری، دلیل بولورلق قدر موثوق و ثابت دگلدر) بلکه
 خطابت امامین و سائر ائمه ایتکانچه خطبه و عظم دیورلك قدر بولو-
 رغه كرك. خطبهده مقصود خلقغه احکام دینی، اخلاق فاضله لرنی
 ایسکار تو و آنلرنی و عظم و نصیحت ایتو بولدقندن امام ابو یوسف
 برلن امام محمد رحمه الله امام ابو حنیفه نك بو اجتهادینی قبول
 ایتمگانلر. امامین سوزندن آگلا شلدیغنه کوره، خطبه لرنك اولنده
 او قوله تورغان حمد و ثنالرده رسول الله صلی الله علیه وسلم نك هر
 مهم اشنك باشنده حمد و ثنا او قومقی قیلندن بولوب اصل خطبه دن
 بلوما اینچه، بلکه مقصود بالذات بولغان و عظم و نصیحت نك مقدمه و وسیله
 حسنه سی قیلندن گنه بولورغه تیوش. بنا علیه حمد و ثنا قدری برله
 تیوشلی بولغان خطبه اوتالمايدر. ایمدی خطبه دن مقصود خلقغه خطاب
 ایتمک و عظم سویلمک بولسه اکثر یرده معروف بولغان روشحه عربچه
 تل برلن او قو خالق برده آگلامغان تقدیرده خطبه دن کیترمو یوقمو؟
 بیکله گهن، بر عربچه خطبه نی عمر بوی اوقوب، شول مقدس وظیفه منی
 بیرینه یتکرگان بولورمومو؟ مسئله نك رو حینی و حکمتینی رعایه
 ایتمک تیوشدر

خطبه نك اولنده تبركا و شاعر دين اوله راق او قولغان حمد و ثنا و شهادت و صلوات دن باشقه موعظه لر عربچه بو اورغ تپوش دگل، بلكه هر قومگه سويلنگان خطبه و نطق شول قوم آگلارلق تپل ايله بولمق تپوشدر. درست رسول الله صلى الله عليه وسلم عربچه سويلگان ایدی. چونكه آنك مخاطب لری عربی اول ایدی اول عربلرگه سويلی ایدی.

شولایوق امویه و عباسیه دورلر نده اکر طگلاو چیلر عربلر بولدقندن عربچه اولغان، هم مسلمان عرب عسکرلری طرفندن فتح اولغان شهرلر نده عربچه اولغانلر چونكه موندده اکر مخاطب لری شول فاتح عربلر بولغانلر و هم باشقه خلقلر برله برلكنی قوتلندر و هم عربلرنی سويدرو ایچون آنلر نك تللرنده دینلرنده طاراتو مقصود بولغان ایدی.

رسول الله صلى الله عليه وسلم نك خطبه سینك ظاهری عربچه بولسه ده باطنی خلقغه احكام شرعیه و اخلاق فاضله نی ارگرتو ایدی. شولای بولغاچ خطبه نك روحی هر قومگه آگلالتورلق ایدوب سويله و بولوب، خطیب اوزینك خطبه سون خلق آگلی تورغان تل برله آگلالتورغه تپوش بوله در. خلق آگلاماسه اول خطبه مشروع بولغان خطبه غه موافق بولمی، رسول الله صلى الله عليه وسلم نك سنتینه هم آنك خطبه سینه موافق بولمی و هم جمعه نك مشروع عینی ایچون ملاحظه اولغان بیوك مصالحدن برسی فوت بوله در. خلق آگلاماغان تل برله اوقر خطبه نك روحینه ده، معناسینه ده موافق بولمايدر. مثلا بز آنك تلین هیچ آگلاما دقمز بر فرانسوز پرافیسور ری بزگه کیلوب، سزگه فائده لی نرسه سويلیمن ديه فرانسوز چه بر فائده لی خطبه سويلاسه، اوزینكده بزنگده آزمی کوبمی عمر - مزنی ضایع ایتودن باشقه بز نك ایچون هیچ فائده سی بولماغان کبی عربچه دن هیچ نرسه آگلاماغان خلقغه بر خطیب عربچه سويله سه خلق مونك خطبه سندن دنیاوی و اخر اوی هیچ نرسه آگلاماس و هیچ

فائده حاصل ایتماس. بناءً علیه بو خطیب معناً و حقیقتاً رسول الله صلی الله علیه وسلم گه موافقت ایتکان بولماس.

الحاصل بودیارده خطبه، وقتینه هم اورزبنه موافق بولغان وعظ ونصیحتنی ایچینه آغان قدری ترکیچه بولمق تیوشلی در. تاکه خاق آگلا سین واستفاده ایتسین درست اکرده خلقنک کو بسی عربچه نی یخشی آگلاب، اول وقت عربچه سویلنسه ظاهراً و باطناً رسول الله صلی الله علیه وسلم گه موافقت ایدلگان بولور. ایندی خلق غه خطبه سر یلیم دیه آگلاماغان تللری برلن خطبه او قومق وعظ سویلمک حقیقته خطبه و وعظ بولوب یتسز.

اما عربچه سویلر گه تیوش دیه ایتوچیلر، «مسلمانلر فرس و ترکستان مملکتلرینی فتح ایتکاج آنلرنک محلی تللری بولغان فار- سیچه ترکیچه تل برله خطبه او قومادیلر، هنوز فتح ایتوچیلر اوز تللری بولغان عربچه خطبه او قودیلر دیه» اوزلرینک مدعی لرینی تاریخی دلیل لر برله اثبات ایتمکچی بولسه لرده، تاریخی واقعہ آنلارنک دعوا لرینه فائده ایدر در جاده دگل. چونکه مسلمان لر فرس، بیر لرینه کرو برله فارسیلر بردن مسلمان بولوب بتمگان لر بلکه مسلمان عسکرلری جمعه او قوغانده هر قایوسی دیرلک شول بیرلری فتح ایدوچی مسلمان عرب عسکرلری بولوب بیرلی فارسیلردن مسلمان بولغانلری عربلر گه نسبتاً بیک آز بولغانلار. ثاباً عربلر اوزلری فتح ایتکان بیردهگی خلقنی اوزلرینه (عرب حکومتینه) نیق باغلار ایچون اوزلرینک تللرن آنلر آراسینه نار اتو تیوشلی بولدو غندن عربچه سویله و تیوشلی ایدی. هم شول سیاستلرینک نائیری برلن خلق آراسنده حکومت تیلی بولغان عربچه نارالغان خلقنک کو بسی تیز وقتده عربچه نی یخشی آگلاماز.

شونك ايچون عربچه خطبەنى بىرلى خلقى تلىنە اوزگار تور گە لزوم بولماغان. ھم شول يول دە حكومت عربىە. سياست عربىە ساىە سىندە عرب تلىنە، عرب ادبىياتىنە بىك زور خدمت ايتكان لر، حتى بتون اسلام عالمى افتخار ايتەرلك جرجانى، زمخشرى، كسانى، اصفهانى كىبى علماء و ادباء يتوشدرگان لر. اما بزىك حال مونكا قىياس ايدلمز بىرمنك يلدن بىرو بزىك باغار و قران مملكتمزده عربچه خطبە او قولە كلساد. قورى آنك عربچه لكندن بر فائده ده حاصل بولماغان. عربچه گە الفت مکتب و مدرسه لر گە بىخشی خدمت عربچه نى بىخشی تعليم ساىە سىندە گنە بولور غە ممكن.

يعقوب بن مصطفى.



۱۸۳۷ م . ۱۲۵۳ . كىشت شاكر حضرت ۱۹۱۴ م . ۱۳۳۲ .

بعض آدمارنك تورلى سبيلر سار تىن عالم و فضيلتلىرى مستور اوله راق آنكا كر كنىچه افاده استفاده يولى آچولماي، اميد ايدلگان قدرلى اوز يده ترقى ايتماي، تيوشنىچه تقدير ايدلماي شول مستور حالنده اوتوب كیده در. مونه شول جمله دن اوتكان سنه ده وفات بولغان ياگا كىشت امامى محمد شاكر حضرتنى سانار غە ياريدىر. صاحب الترجمة محمد شاكر بن محمد ذاكر ميلادى بولە ۱۸۳۷ نچى سنه لرده دنيآغه كيلوب سن. شدگه ايرشكاج قشقار داملا اسماعيل حضرت حضور نده تحصيل قىلغان صوك بخارا غە سفر ايدوب آنده بر نيچه يللر تحصيل دن صوك مملكت گە قايتوب تقرىبا ۱۸۶۷ نچى يللرده قرآن نا حيه سى ياگا كىشت قريه سینه امام بولوب فرق يدى يللر مدتى بو قريه ده امامتچىلك قىلوب ۱۳۳۲

نچی سنه هجری، ماه ذالحجه ده ۷۷ یاشلرنده وفات بولدی. رحمه الله تعالی. بر نیچه ایرقز اولادی بولسه ده اوزینک حیاتنده وفات بولوب عقبی قالماغان بولسه کرک.

شاكر حضرت فهيم و ذكي توغرى فكرلى صاف عقللى آدم ایدی. احكام شرعيه نك حكمت و فلسفه سینی آگلاوغه مستعد، اول بابدغی فكرلری برله متلذذ، شول فكرلری برله یقینینی اعتقادینی آرتدره و نغوته ایدی قیلغان اشنده مخلص، کشیگه کورنو بابدغه اهتمامسز ایدی.

بر وقت محله خلقی - عوام ناسده سؤتعلیم اثری اوله راق ایمان شرطنده جمع ایدلگان کلمات شریفه و بعض اصطلاحاتی ایمان، و آنلرنی حفظ ایتو ایمان بلو و آنلری اوگرانو ایمان اوگرانو دیمک شایع بولغانغه - حضرت بزگه ایمان اوگرت دیدکلرنده، ایمان آلائی اوگره نوله تورغان نرسه دگل، من اوزمده آندای ایمانی بلمایمن؛ دیگانینی روایت ایتهلر.

شاكر حضرت پاك اعتقادلی خالص یقینلی، صاف ایمانلی، ارچاندن بعید، الله دن قورقاق نادر الامثال کمسنه ایدی.

دنیا سی تارغنه یثار یتماسکه بولسه ده قناعتلی، جاه و مال ایچون قزقماز ایدی. خان کرمان (قاسمیة) شهرنده بر نچی مدرس حسن بن شمس الدین الپروی حضرتلری وفات ایتدکنده مقامینه صاحب ترجمه نی دعوت قیلدیلر، میلده ایتدی. لکن کیشت فارتلری منکسر القلب بوله راق (بعضلری یغلاشتور غالب) حضرت بزنی تاشلاب کیتاسگمونی، کیتماکگنی تیلامایمز و راضی بولمایمز دیگاج آلائی مینی سویسه گز کیتمایمن دیب اولینه قناعت ایدرک قالدی.

خلفینی حقیقی (رسمی دگل) ایمانلی ایتارگه اللهغه و شریعتکه چن روشده اشاندررغه تروشه ایدی. وهم ترکی تلینه بیک اهتماملی

بولوب، عربك - عربچه گه فوق الحد محب ومخلص بولدق حالدہ
- هر اصطلاح ولغتنی عوام ترکيسينه ترجمه ايتوب سويلاشونى
نيوشلى كوره ايدى.

بر ايوينى مكتب ايتوب اصوللى روشكه يقين تربيدہ، اوغلى
امام محمد كريم مرحوم اعانتى ايله بالالار اوقوتہ ونظارت ايتہ ايدى.
لكن اصولندہ بر آز تقيه فيله ايدى. ذاتندہ رياسز بولسہدہ «آچيق
بلدرسام منى اولتورر لر كيشت موقعى بيك خوفلى اورن» ديو
اعتدار ايتہ ايدى. الكلردہ اصول وترتيب طرفلى كشي بتون آلاط
بولندہ يالغوز صاحب ترجمه شاکر حضرت يئنه ايدى.

بخارادہ، قزانلير دن بخارادہ تحصيل ايدن، كلوب كيدنارنى
مذاکرہ منر اثناسندہ استاذ مشهور قاضى القضاة داملا عبدالشکور
حضرتلرى: سزنگ آر اگزدن بيك بخشى استعدادلى و امتيازلى فهم
بر ذات چيقغان ايدى تحصيلى تمام بولوب يتماى قايتوب كيتدى»
ديو صاحب ترجمه حقندہ غنى حسن ظنينى بيان اينگان ايدى. بعض
سبيلردن رسمى تحصيلنى اتمامدن الك بخارادن قايتقان ايگان.
اورناشقان يریده فشقار قربندہ بولغاندن ظهورغہ مساعد بولغان.
خلق برله معاملہدہ حسن ادارہ صاحبى بولغانغہ آرتق تربيللى اش
كوره آلماينچہ خلقغہ كورله آلماينچہ دنيادن قايتدى. رحمہ اللہ تعالی
شاکر حضرتنك الوغ اوغلى محمد منصور اون آلتى ياشلرندہ
فشقار مدرسہ سندہ تحصيلدہ وقتندہ موندہ غنى علم گه قناعت قيلمای،
آتاسندن رخصت صورامای، براو گہدہ بلدرمای بخاراغہ سفر
فيلوب، اورسكى گه كيلگاچ آتاسندن خط برله رخصت صوراب
آلوب بخاراغہ باروب، اون ايكى يللر تحصيل علمدہ بولوب
صوگرہ وطنينه قايتوب آتالرينه زيارت فيلوب كوريشوب يئنه دن

بخاراغه کیدوب آندن اور گنج گه باروب بر شیخ گه تاشرلوب
 اهل طریقندن بولوب اور گانجده وقتنده وفات بولغان رحمه الله
 علم گه محبتلی استعدادلی، یشاسه خدمت علمیه سی امیدلی ایدی.
 ایکنچی اوغلی محمد کیم قشقارده تحصیل قیلوب آتاسی یانینه
 امام بولوب بر نیچه یلار تورغاچ آناسندن الک وفات بولدی
 مکتبلرینی بر درجه ترتیب گه قویوب، بالار اوفوتو برله شغلله نوب
 عمرینی اوتکاردی. الله رحمت ایلاگای ایدی. او چونچی اوغلی
 محمد طاهرده قشقار مدرسه سنده تحصیل قیلوب پیش قدم درجه سینه
 یتب ۱۹ یاشلرنده وفات بولغان. شاکر حضرتنک بالالریده (الولد
 سراپیه) مفادچه اوزی کبی علم گه محبتلی استعدادلی بولغانلر، لکن
 بارده یاشلکده وفات بولوب آتالرینه خلف بولا آماغانلر.
 یلوفر اسمنده گی قزی مندرش امامی لطف الرحمن بن محمد ولی
 نکا حنده ایکی یل نوروب توقز یوزنچی یلرده وفات بولوب
 بر قز بالاسی قالغان. ایکنچی اوغلی مذکور محمد کریمدن سعیده
 مسعود فؤاد، بلقیس اسملرنده بر اوغل ایکی قز قالوب بوکونده
 سلامتدر.

۱۸۳۴م. پینزه امامی آخوند شرف الدین حضرت ۱۹۱۴م.
 ۱۲۵۰ھ. ۱۳۳۲ھ

اوتکان ۱۳۳۲نچی سنه ربیع الاول آینده وفات بولغان پینزا
 شهرنده فرق بش یلدن آرتغراق امام و مدرس بولوب یشاگان،
 مدرسه توتوب اطرافنده بایتاق اماملر یتوشدرگان استاذ ایدی.
 قشقارده استاذ شهیر اسماعیل بن موسی اوتامیش حضرتلرنده مذکور
 شاکر الکیشتی جنابلریله برابر تحصیل ایتوب مدرسه ده اوک یخشیفنه

اعتبار قازانوب پينزا امامتینه اور ناشقان ایدی. سوزگه ملکه لی
 یخشی ناطقه لی اطرافنده آبرویلی حکومت محلیه حضورنده ده اعتبار لی
 بولوب آخوندلق رتبه سیله آتاقلانیدی. سرانوف ولایتنده شهرت
 صاحبی شیخ عبدالمنان صوفی حضرتلرینه انتساب ایتوب تصفیة
 قلب بابنده ده اشتغال ایتکان ایدی. یرینه کوره زمانینک غنیمت
 آدملرندن و صاغور لقی اماملرندن ایدی. تقریباً سکسان یاشلرندن
 بولسه کرک رحمة الله تعالی. شاکردلرندن ملاکمال توغوشی اوزون
 بر مرثیه انشاد قیلغان شونک اوچ دورت بیتینی بو اورنده درج قیلندی:

بنم عزتلو استاذم شرف الدین پاتیف در

تمام عمرینی ملتکه صرف قیلغان عزیز دانددر

یاشی سکسانگه یتکانچه علم یولنده نور ساچمش

عزیز عمرن ختم قیلوب آخرت قپوسن آچمش

مک اوچ یوز اوتز ایکیده ربیع الاول آینده

قیلوب رحلت بو دنیادن شاید ایرشدی رضوانه

الهی قبرینه نور ساچ جنانک قپوسینی آچ

کیدروب حله طونلرنی باشینه هم مرصع تاج



عرب تلی ہم معلقات عشر اصحابی

باشی ۱ - ۳ - ۴ - ۵ - ۶ - ۷ نجی سانلر ده

باشلاب شعر ایتوچی قبیلہ لر (۱)

ریعہ - قبیلہ لر دن ایک ٹلک شعر انشاد ایتوچی ریعہ قبیلہ -
سیدر . ریعہ دن تارالغان قبیلہ یاخود بطنلرنک - مشهور لری :
بکر ، تغلب ، عبدالقیس ، نمر بن قاسط ، یشکر ، عجل ، ضبیعہ ، شیبان ،
ذہل ، سدوس در .

بولارنک اصل وطنلری یمن بولوب ، آندن نجدکہ کوچدیلر .
بکر ، تغلب ہم بولاردن باشقہ برنیچہ قبیلہ لری نجددندہ کوچوب
عراق غہ کیلوب اور ناشدیلر . تغلبی لردن نجددہ وقتدہ یتوشکان
شاعرنک مشهور مهلهل بن ریعہ در . ریعہ قبیلہ سندن بولغان
شاعرلرنک مشهور لری : مرقش الاکبر ، مرقش الاکبرنک قرداستینک
اوغلی ، طرفہ بن العبدنک امی ، مرقش الاصغر ، سعد بن مالک ، طرفہ
بن العبد ، عمرو بن قمیئہ ، حارث بن بن حازم ، متلمس ، اعشی ، مسیب
بن علس ہم بولاردن باشقہ فحول شعراء دن صانالغان کوب شا
ئرلر یتوشمشدر .

(۱) عربلر ده نسب آلتی درجه گہ بولندہر : شعب ، قبیلہ ، عمارہ ، بطن ،
فخذ . فصیلہ ، شعب ایک براق بولغان نسبدر . عدنان ، قحطان کبی . شعبدن
تقرع ایتکانلر گہ قبیلہ دیلور ، ریعہ ، مضر کبی . قبیلہ دن تقرع ایتکانلر گہ
عمارہ آندن تقرع ایتکانلر گہ بطن ، بطن دن تقرع ایتکانلر گہ فخذ ، ایک
باقن بولغانینہ فصیلہ دیلور .

قيس - ربيعہ دن صوڪ شاعر. ايتو مضر قبيلہ سنڌن بولغان
 «قيس غيلان» ده باشلاندى قيس بيڪ زور قبيلہ بولوب مشهور
 بطئري: عبس، ذبيان، غطفان، عدوان، هوازن، سليم، ثقيف، عامر
 بن صعصعہ، نمير، جعدہ، قشير، عقيل در. بولارنك تورولارى نجد
 هم حجازنك يوغارى طرفلرنده بولوب، مشهور شاعرلرى: نابغہ
 الذبياني، نابغہ الجعدى. زهير بن ابى سلمى، كعب بن زهير، ليبد،
 حطيئہ، شامح، خداش بن زهير در.

تميم - قيس دن صوڪ شاعر ايتو دخى مضر قبيلہ سنڌن اوڪ
 بولغان تميم ده باشلاندى. تميمنك مشهور بطئري: مازن، مالك،
 سعد، دارم، يربوع، كعب، مجاشع. زرارہ در. تميميلرنك اصل
 وطنلرى تھامہ بولوب قبل انھجرۃ ايكنچى عصرلرنك اور تالرنند
 عراق باديہ سينہ كيلوب اور ناشديلر. بولارنك مشهور شاعرلرى
 جملہ سنڌن اوس بن حجر صانالادر تميم قبيلہ سنڌن صوڪ شاعر
 «مدرك» ده باشلانادر. مدرگھنك مشهور بطئري: هذيل، قريش،
 اسد، كنانہ، دولدر. يوغاريدہ ذكر ايتدكمن شاعرلر بارده باديہ،
 صحرا خلقلريدن. اما شهر خلقنڌن شاعرلر بيڪ آز كيلوب
 مشهورى رسول اللھنك شاعرى بولغان حسان بن ثابت در.
 قبيلہ جھنڌن شاعرلرنك سانلارى :

قبيلہ لر آراسندہ ايڪ كووب شاعر يتوشكانى قيس بولوب، آندن
 قالا: ربيعہ، مضر، تميم، قريش، قضاة، يهود، ابياد قبيلہ لريدن.
 جاهليت شاعرلرنڌن بيڪ كوبسينك خبرلرى ضايع بولو سببلى
 بارندہ صاناوى ممكن توگلدن. اما بزگہ معلوم بولغانلرى ۱۲۵

قدری بولوب قبیله جهندن بو روشده بولونه در: قیس دن «۳۰»،
 یمن (قحطانیه) دن «۳۲»، ربیعهدن «۲۱»، مضر دن «۱۶»، تمیم دن «۱۲»،
 قریش دن «۱۰»، قضاعه دن «۴»، یهود دن «۴» عرب بولماغان قوللر-
 دن «۱» در.

دخی آجغراق آگغارلسون او چون بو قبیله لردن تفرع ایتکان
 بطلرنی ذکر ایتهمز:

قیس دن تفرع ایتکان بطلر - غَطَفَان، ذُبَّان، عَبَس، هَوَازِن،
 سَعْد، سَلِیم، ثَقِیف، عَامِر، کَلَاب، جَعْد، نَمِیر، عَقِیل، قُشَیر.

ربیعهدن - نَمِیر بن قَاسط، عبد الفیس، بکر بن وائل، تَغَلِب،
 یَشْکُر، جُشَم، حَنِیفه، عَجَل. شَیْبَان، سَدُوس، ذُهَل، ضَبِیعَه بطلری.

یمن (قحطانیه) دن - طَی، الاشعر، جُدَام. الْأَزْد، کِنْدَه، لَخْم،
 مَذْحِج، خُزَاعَه. هَمْدَان، مَازِن، غَسَّان، اوس، خَزْرَج بطلری.

تمیم دن - مَازِن، سَعْد، دَارِم، یَرْبُوع، مُجَاشِع، بَهْدَلَه، مَالِک
 بطلری.

مدرکه دن - هَذِیل، اَسَد، کِنَانَه. قَرِیش، دُول.

قضاعه دن - جَهینَه، ضَجْعَم، تَنُوح، کَلَب

قریش دن - هَاشِم، اُمَیَّه، مَخْزُوم، کَلَاب، مُحَارِب، غَالِب،
 جَمَح بطلری.

شعرهم شاعرلرنک کو بلگی

یو غاریده عربلرنک فطرتدن اوك شعرگه استعدادلی، تللریده
 بار لفظلری، معنالری، اسلوبلری بلهن شعر او چون یاطشلی بولغانن
 ذکر ایتکان ایدک، البته بو خصلتلر جیولغان قومده شعرهم شاعرلرنک

كوب بولوی طبیعی در. لکن جاهلیتده شعرلر تدوین ایتلماو، اسلام کیلگاج فتوحات وقتنده بیک كوب شاعر هم شعرلرنک ضایع، اُردم بولوی سبیلی کوبسینک خبری بزدن مستور قالمشدر. اما بزرگه خبرلری ایرشکان قدری بله نده کوبلگینه استدلال قیلوب بولادر. عربلرنک اسلام کیلودن ئلک بولغان، ایک صوغفی نهضه (کوتارلش) لرنده، بر عصر اچنده ترتیب ایتکان شعرلری خارق العاده کوب بولوب، بیک ایسکی زماندن بیرلی معرفتلی، متمدن بولغان یونان خلقندهده بو حال کورلمه مشدر. یونانیلرنک مشهور شاعرلرندن بولغان «هومیروس» نک «الیاذه» بلهن «اودیسه» سینک بیتلری «۳۰» مگدن آرتمیدر. شولای اوق هندیلرنک «مهابراته» دیوانندهغی بیتلری «۲۰» مک بولوب، «رامایانت» دهغی «۴۸» مک قدری در. اما عربلرنک بر عصر اچنده ترتیب ایتکان شعرلریده بولارغه قاراغانده کوب مرتبه لر آرتقی حسابلانادر. عربلرده شعر بیتلر بلهن توکل بلکه قصیده لر بلهن حساب ایتله ایدی. «دیوان حماسه» صاحبی ابو تمام الطائی جاهلیت زمانندهغی شعرلردن فقط اُر جوزه (بحر رجزدن بولغان قصیده) دنگنه «۱۴» مک قصیده (۱) حفظ ایتکان ایدی (۲). شولای اوق حماد الراویه «۲۷» مک قصیده (۳)، اصمعی اُر جوزهدن «۱۶» مک قصیده حفظ ایتکانلر ایدی (۴)، ابو ضمضم باردی عمرو اسملی بولغان یوز شاعردن شعر کوچره ایدی (۵)، عربلرنک صاقلابوب: یازلوب قالغان شعرلری کوب بولغانی کبک، ضایع بولغانلریده شبهه سز کوبدر. زیرا یوغاریده ذکر ایتدکمزچه

(۱) «اقرب الموارد» صاحبی نک بیانیه کوره قصیده دیب: ۷ دن آرض بولغان بیتلرگه ایتوله در.

[۲] ابن خلکان ۱۲۱ ج ۱ (۳) النجوم الزاهره ۴۲۰ ج ۱ (۴) ابن خلکان ۱۲۱ ج ۱ (۵) الشعر والشعراء ص.

فتوحات وقتندہ بیک کوب شاعرلر، راویلر قتل ایتلوب شعرلر یدہ برگہ ارہم بولدی. ابو عمرو بن العلاء «ما انتھی الیکم مما قالت العرب الا اقله ولو جاءکم وافرا لجاءکم علم و شعر کثیر» (۱) دیہدر. خلاصہ: عربلر بار و جودلری بلہن شعرگہ بیرلدیلر. هر کشی، نیندی گنہ صنفدن بولسہدہ بر، ایکی گنہ بیت بولسہدہ شعر سویلہب بو روحانی راحتلہ ذوق ایتدی. هر کم نك قانینہ شعر حسی قاتناشوب توارث طریقچہ نسلدن نسلگہ کوجوب کیلدی.

مثلا: نعمان بن بشیر الانصاری، اوزی، باباسی، انکاسی، عمی، بالالاری بارده شاعر ایدی (۲). صحابی دن کعب بن مالک، اوزی، انکاسی، عمی، ایکی اوغلی، حفیدلری بارده شاعر ایدی (۳). شولای اوق کُمیت بن معروف بلہن عبد یغوث ابی صلامۃ نکدہ یاقنلرندن شاعرلر بیک کوب ایدی.

عربلر دہ بتون ایبو جماعتلری شاعر بولغان یورطلار دہ کوبدر. مثلا: ابو سلمی ایونده یتوشکان شاعرلر، ابو سلمی اوزی، اوغلی زھیر، خالی بسامہ بن العذیر، زھیرنک اوغللری کعب، بجیر هم کعب بلہن بجیرنک بالالارندن بولغان بر نیچہ شاعرلر درہ شولای اوق حسان بن ثابت نکدہ بالالارندن شاعرلر کوب بولمشدر. جاهلیتدہ بولغان کبی مسلمانلر آراسندہدہ بر بووندن، بر ایو جماعتندن کوب شاعرلر یتوشمشدر:

عطیہ بن رؤبہ بن العجاج بلہن ابو حفصہ هم ابو عیینہ نك ایو جماعتلری شاعر بولغانی (۴) کبک، اسلام شاعرلرینک مشهورلرندن

(۱) المزهر ۲۳۷ ج ۲ (۲) الاغانی ۱۲۵ ج ۱۴ (۳) الاغانی ۲۷ ج ۱۵

(۴) العمدۃ ۲۲۵ ج ۳

صانالغان جريرنك انكاسى، باباسى، بالالرى، حفيدلرى بارده شاعر ايدى.

بزرگه اسملرى، خبرلرى ايرشكان شاعرلر مشهور شاعرلر ننگده بعضيلر يگنه بولوب عموم عربلر قاشنده ناملرى تانولغانلر يدر. اما بعض بر قبيله لر نك اوز آرالرنده غنه شهرت كسب ايتوبده اشقه لرغه معلوم بولماغان شاعرلر بيك كوب بولوب، ساناب بتور گيسزدر. شعر روايت ايتوچيلر نك هيچ برسى بر گنه قبيله ننگده بار شعرلرن قالدردا اينچه جيارغه موفق بولما مشدر (۱). بزرگه معلوم بولغانلر ينگده بيك كوب شعرلرى ضائع بولغانى ظن ايتله در. زيرا شاعرنك شهرت كسب ايتوى شعرينك خلق قاشنده مقبول بولوى بله برابر شعرلرينك كوب بولوى بله ندر. اما بز عرب شاعرلرن تيكشور ساك كوره بز، كه بعضيلرى خلق قاشنده زور شهرت فازانوبده، آندن روايت ايتلگان شعرلر بو درجه گه نائل بولورلق كوب توگلدرد مثلا معلقه صاحب لرن دن طرفه بن العبد بله بن عبيد بن الابرس نك ناملرى شهرتلرى تارالمشدر. حال بو، كه آلا ر دن كو چرلگان، آلا رغه نسبت ايتلگان شعرلرنى قاراساق، قارا نغان درجه لر ينه نسبتا تمام آزدرد (۲).
آخرى بار.

زكى اورازابى

اسلام ظهور ايتكان محيطنك سويه

اجتماعيه و فكر يه سى. (۳)

اسلاميتنك بيشكى بولغان «عربستان»، فرانسه قدر اوچ اولوشكه ياقن بر قطعه در. فقط، كوب اورنلرى، يا عمورلر آز بولوب سببلى

(۱) الشعر والشعرا ۳ ص (۲) المزهر ص ۲۳۷ ج ۲

(۳) م. شمس الدين اثرندن اقتباسى.

قوة انباتيه دن محروم بر صحرا دن عبارت. عربستاننك طاو سلسله لرى بر له آيرلغان قوم دينكز لرينك بعض ييرلرنده، بحر محيط كبير آطه لرى توسلى، لطيف واحه لرى بولوب كروب ييرلرى كشى توررغه صلاحيتسزدر.

بحر احمر ساحللىرى ايسه، غرانبىت، پورفير طاشلارندن مركب طاو لرى بر له محاطدر. بو طاو لرى آراسنده تورا تورغان خلقلر، قشقى ياغمور لرى بتكاج، تيرهن قويولر قازو يولى بر له گنه اوزلرينه ضرور صوغه ايرشه آلار.

اسسى؛ اولن، ايگن اوسدره تورغان ييرلرى بىك آز بو قطعه، نلكدن ييرلى «حجاز» اسمى بر له يورتله ايدى. عربستان ايسكىدن ييرلى عربلر بر له مسكون بولوب بعثت نبويدن نلك عربلر، بوكىك صحرالرده قبيله حالنده ياشيلر ايدى بو قبيله لر ايسه، هر وقت بر برسى بر له صوغشوب، تالاشوب كون ايتلر ايدى يالغز يمن، حجاز طرفلرنده تورا تورغان قبيله لر؛ قبيله لك - بدويلك - حالنده بولماينچه بو طرفلرده غنى منبت اورنلرغه شهر و آللر تاسيس ايتكانلر ايدى.

عربلرنك بدويت حالنده يه شه گانلرى قوى، كه جه، ده وه آصرى، بو حيوانلرنك آزغى اوچون كىك صحرانك بر چيتندن ايكنجى چيتينه كوچه، قوم طاو لرى نيچك بر اورنده تور ماسه، بولرده شولاي، بر اوونده تور ميلر ايدى بدويلر، حريه شه دكلرى حالده، قناعت پرورلك لرينه اصلا ضرر كيتر ميلر، بر آز سوت، بر مقدار خرما بر له توفلانلر، كيم توغرىسندده آصراغان حيوانلرى يونندن يا صالحان نرسه لر بر له اكتفا ايتلر ايدى. بايلر يده: قويلرى، ياخشى آطلىرى، تيز يورشلى ده ولرى، گوز دل جاريه لرى بر له مغرور ايدى.

بدويلرنك همەسى، فوق العاده ديب نه يتورگه يارى، صوغشچان بولوب، صوغش فورالار يده، كچكنه بر سونگو، جهيه، توگه روك قالقاندن عبارت بولا، آط اوستنده صوغشوايسه بايلرغه غنه ميسر ايدى. قبيله اچندن بره وگه ايتلگان حقارت، عموم قبيله نى حقارت صانالغانلقدن، قبيله لر هر وقت حال سفرده بولنالر، بر برسى برله، صوغشالر، ياقنلرنندن بر قافله اوتودن خبر آلوبرله، آنى باروب طاليلر ايدى. بدويلر بو عادتلرن بو كونده اجراء ايتلر نه لى. يدنچى عصر ميلادينك اولگى يارمنده عربستان، بر جهتدن شرفى روما ايمپراطورلغى، ايكنچى جهتدن ايران حكومتى برله چيكدش بولوب، بحرا احمر برله حبشستاندن، بصره كور فزى، بحر محيط هندى توسلى اول وقت اونووى غير ممكن صانالغان صولر برله دهند، دن آيرلا ايدى. چوللرده گى حدود ايسه، افقار توسلى مبهم، قوم اويوملرى اوزگارگان توسلى اوزگه روچهن بولوب بو حدود بعض وقت فرعون صحرا لرى برله مصرغه، ميسو پوتاميا تيگزلكر لرى برله، شام، پالمير، بعلبك كه قدر صوزلا ايدى.

عربستان باشايمچه حجاز، يمن، نجد قسملرينه آيرلغان. ارض حجاز، بحر احمر بويينه صوزلغان قورى، طاوولق، طاشلق بر قسم بولوب جنوبا يمن گه چاقلى صوزلا. يمن و آنك جنوب ساحللىرى بر طرفدن بحر احمر، ايكنچى طرفدن محيط هندى تاثيرى سيبندن عربستاننك ايك ثنبت قسملرنندن صانالا. يمن تارىخ مقدس دهده مشهور بولوب حضرت سليمان برله ماجراسى بولغان بلقيس، يمنك «سبأ» شهرنده حكمدار ايدى

نجد ايسه، بر طرفدن سوريه گه، ايكنچى طرفدن دینگز گه چاقلى صوزلغان كيك بر قسمدن عبارت بولوب عربستاننك مرتفع اورنلرن تشكيل ايتنه. آخرى بار.

باب الفتوى

ملا خير الله الصايغاني نك ايكنچى سؤالى : روح فاني نو گل ديب كتابلارده كورنه ر وحنك بقاسى حقنده شرع شريفده بيان بارمو؟ ر وحنك بقاسى (كل من عليها فان) آيه كريمه سينه خلاف بولميو؟ جواب (يا ايها النفس المطمئنة ارجعي الى ربك) (احياء عند ربهم يرزقون فرحين بما اتاهم الله) (ولا تقولوا لمن يقتل في سبيل الله اموات بل احياء ولكن لا تشعرون) [ان ارواح المؤمنين في السماء السابعة ينظرون الى منازلهم في الجنة] (خلقتم للبقاء لا للفناء) كى كوب آيه كريمه وحديث شريفار بعد الموت حيات روحانيه بار لغينه دلالت ايتدكلارندن ر وحنك بقاسينه دليل بولالار. چونكه روحاني حيات روحدن بشقه ممكن بولميدر.

روحك بقاسى (كل من عليها فان) آيه كريمه سينه خلاف بولمى چونكه بو آيتدن يا لغوز يردهگى نرسه لر نك فاني بولووى آكلابا- در. روح، ارضى - ير نرسه لر نندن - دگل، بلكه سماوى وعلوى بر مخلوقدر. روحنى كرك جهول الكنه ديب ايتلسون كرك جسم لطيف ياخود جوهر مجرد دييلسون هر حالده اجسام ارضيه دن بولماوى معلومدر.

ينه صوفيه و مفسرلر نك كو برهگى (كل شىء هالك الا وجهه) آيه كريمه سيندهگى هلاكنى ذاتى بر له تفسير ايتدكلرى كى بو آيتدهگى فناني ده فنا ذاتى بر له تفسير قيلغانلر. بناء عليه بو آيت روحنى شامل بولغان تقديردهه بقاسينه منافى بولمى. چونكه فنا ذاتى نك بقاء عارضى غه منافاتى يوقدر.

[۱] رواه الديلمى عن ابى هريرة رضى الله عنه (۲) حديث قدسى.

روحك حقيقتنده علما آراسنده خلاف بولسدهده [۱] بقاسنده
 خلاف بارلغى معلوم توگل. جمله علماء اسلام وفلاسفه آلهيون
 بلکہ بتون اهل ملل روحك بقاسنده متفقلر ايكانلگى كتابلرده مذ-
 کور. حتى بو کوندهگى فلاسفه دن علماء الروح ديگان بر فرقه
 (اسپيريتم لر) فلسفه نظريه سى برله عالم ارواحك بارلغن اثبات
 ايدولرى معلوم. مگر خالص ماديونلردن روحنى فقط بخارغه ديب
 زعم ايدوچيلر موت سيبلى انسان بتونلاى معدوم بولا بدن ده
 روحى ده فانى بولا ديب ايتهلر. لکن بوسوز، چن فلسفه ده مقبول
 دگلدر. دين و چن فلسفه نظر نده موت: روحك بدن دن آيورلوب
 عالم ارواحقه قايتووى وشول عالمده الى ماشاء الله بقاسندن عبارتدر.
 علماء اسلامك محقلرى روح حقنده كوب تحقيق وتفصيل
 قيلغانلر بوجمله دن الشيخ ولى الله الدهلوى حضرت تارينك حجة الله
 البالغه كتابنده (ج اص ۱۸) (حقيقه الروح) عنوانلى بابينك خلا-
 صه سيني مسأله آچغرهق آگلانسون ايچون بو اورنده ترجمه
 قيلر تيوش کورندى:

مزاجك اعتدالندن قلبده حاصل بولوب بتون بدن گه تارا-
 لغان بخار لطيفغه برنجى نظرده روح ديب ايتوله. حس و حرکت
 كى قوه لر بو بخار دن ناشى بولا. طبى عملياتده بو كافي ارب يور-
 يله در. اشبو بخارنك دوامى مدتنده بدن حياتلى بولا بدن ده بو
 بخار بتديسه حياتيده بته در. (بوگا روح حيوانى، جسم اثرى
 ديبده ايتهلر) ظاهرده روح، اشبو بخار لطيف در. لکن
 حقيقتده روح بشقه نرسه بولوب بخار لطيف حقيقى روحغه

(۱) روحك حقيقى مجهول بولو بولماوند. روح جسم لطيف باخود

جوهر مجرد بولوندهغى اختلافلر كى.

محل گنه ایکانلگی دفت سوگنده معلوم بولادر. چونکه مشاهده برله ثابتدر، که کشینک بالالق یکتک قارتاق کبی صفتاری حاللری اوزگاروب تورغانلقدن بدنی و اخلاطی - مزاجی - ده اوزگاره، بو سبیدن مزاجدن حاصل بولغان مذکور بخارده طبیعی اوزگاره در حالبوکه بو صفتار اوزگارو سبیلی کشی اوزی اوزگاری. بلکه توغانندن وفاتینه چه همان شول بر شخص، یشک قارتلق دورلرندهده همان شول کشی بولادر. ایمدی بدن، اخلاط، مزاج و بخار کبی همیشه اوزگاروب تورغان نرسه لر انساننک عوارضی قیلندن بولوب هویتنه شخصیتنه البته بشقه بولالردر. بس بو حاللردن کشینک هویتن شخصیتن صافلاغان، اصلا اوزگاری تورغان حقیقی روحی بارلغی بیلنادر. فی الحقیقه انسانده شول روحنک اوزی بولادر. (بو روحغه نفس ناطقه دیبده ایتلر) بوروحن ایکنک مذکور بخاردن عبارت روح هوائی گه تعلق ایدوب، سوگره روح هوائی «ایکنچی عباره برله ایتکانده نسمة» گه محل بولغان بدننگه تعلق ایتدر. درست وجدان برله معلومدر، که موت: روح هوائی یاخود نسمةنک بدنن مفارقتی بولا یعنی حرارت غریزیه سوئووی سبیلی روح هوائی نی تولیدگه بدنده استعداد قالمغانلقدن روح بدنن آیورلوب شوشی حالگه موت دیب ایتولهدر. حقیقی روح بولغان روح قدسی ایسه، روح هوائی دن هنوز آیورلمی، بلکه حکمت الهیه اقتضاسنچه روح هوائی بتونلای تارالوب یرقغه چغوب بتمگانلقدن روح حقیقی نک ارتباطینه یتارلک مقداری هنوز باقی بولادر. مثلاً ششه دهگی هوا صوورلغان صابن صیقلانا باروب، عاقبت تمام صیقلا نوب صوورلونی قابل بولماس درجه گه ایرشهدر. بو حالده

ششده تمام صيقلانغان هوانى يا هيچ صوروب بولمى يا ايسه صوروب و عملياتن قىلغانده ششه و اطيلوب كىته در بو ايسه هوانىك طبيعته بولغان سردن ناشى بر حالدر، شونىك كى روح هوانى ده بدنن مفارقت سببلى متلاشى بولسه ده - تارالسده ده - لكن طبيعته گى سر و خاصيت سببلى تماما مضمحل بولماي - بتماي - بلكه بر مقدارى هميشه باقى بولادر اولگان صوگنده نسمه ايكنچى نشأده - عالم غيب برله عالم شهادت آراسنده غي عالم مثالده بولادر. بو عالمده نسمه ده سمع، بصر و لسان كى حاسه لر اورنینه توررداي قوه حاصل بولوب، نورانى يا خود ظلمانى لباس - صورت - گه ده استعدادى بولادر. شول روشده نسمه نفخ صورغه چه عالم مثالده گى حياتده بولادر. ولى الله الدهلوى حضرتلرينىك روح حقنده بيانىنىك اجمالى بودر.

علاوه: بعضلر نسمه نى روح هوئينىك اوزى ديگانلر بعضلر محلى ديب ايتكانلر، جسم اثيرى، بدن ذرى ديب تعبير ايدو چياردده بار. علاءالدولة السمنانى حضرتلرينىك العروة الوثقى سنده بو توغرىده گوزل بيانى باردر. المنار مجله سنده ده (ج ۸ ص ۳۰۸) بو سوز گوزل تفصيل ايدلمشدر.

روحنىك حقيقتده تكلم حقنده حجة الله البالغهنىك مذکور. باينىك باشنده تفصيل قىلغان.

ملا خير الله الصايغانىنىك اوچونچى سؤالى: مختصر الوقايه و مختصر القدورى كى كتابلردن زمانمزه حاجت بولمغان قللر مسئله سن بعض بر فاحش عبارلر نى تشروب تصحيح قىلنسه درست بولور مو؟

جواب: كشينىك ملكنده اوزينىك اذندلر بشقه تصرف قىلو درست بولمدقندن بو كتابلر نى ده بو روشده اوزگار تو ياراماسقه تيوش.

انتقاد

الدين والادب مجله سينك اوتكان يلقى ۳ نچی سان باب الفتوى سنده مير حيدر حاجي سؤالنده عالمجان افندی جنابلری طرفندن بيرلگان جواب و فتواسينه احمر اولی طرفنده غی اماملرنيك راضی بولولرينه اشانوب استفتا قيلغانلری يازلغان ایدی. اما آنلر آراسنده ائمه سالقین يولینی توتقانلری اوشبو صوغنی زمان اماملرنيك فتواسينه تقلید و متابعت ايدرگه راضی بولورار ديب كامل اشانوب بولمی. بر تقدیر آنلر راضی بولسه لرده مك اوج يوز يللر بويينچه توتولغان ائمه اسلاميه يولندن كو چرگه بز راضی بولمیز. زيرا ائمه سالقه اسلاميه صدقه واجبه نی توغری مسجد و مکتب و تکفین کيلرگه صرف ايدونی شرعی ديب بلميلر بلکه منهی بولوون بلدره لر. البته آنلر الله تعالی نك (قل هذه سبيلي ادعوا الى الله على بصيرة انا و من اتبعني) قولی نك مفادنيچه پيغمبر مز گه متابعت و سنتی توتماق ايله يورلغانلر ایدی. رسول مز گه متابعت ایدن ميت اماملر مز يولینی توتو بر له و توتو چيلر غه متابعت و تقلید ايله مأمور مز.

عالمجان افندی حضرتلری باب الفتوى سنده مير حيدر حاجي گه خطاب قيلوب مکتب مصارفی ايچون عشر نیتی بر له توتقان آشلقنز انشاء الله فی سبيل الله توتولغان صدقه بولور عشر دن کيدر الخ ديب قطعی بيوردر. بز بوگا راضی دگلمز. بز م راضی بولدقمز يول اسلامك يولی اشته بودر (انما الصدقات للفقراء) لفظی مطلق فقر دن قسم عام و مجمل اولندقدنه معطوفات منصوصه تخصیص بعد التعميم و لاروق همیشه فقر و احتياج فيدی بر له مقيد و مقرر بولوب قالغاندر. بناء عليه مصارف سبعة گه مقسم لا بشرط. مطلقا من له الاحتياج و الفقر غير مقيد بمن له ادنی شیء او لا شیء در.

ناپالیوننک بو مقدار عسکرینه فارشی روسیه ۲۰۰ مک گه یاقن عسکر قویدی. منه یوز یل الکی الوغ یاوروپا صوغشی شوشی مقدار فوت برله باشلانیدی. صوغغه نابا روس عسکرینک قدری آرتوب، ناپالیون عسکری آزابوب صوغشوجی دولتلرنک بتون عسکرلری سکز یوز مک تیره سنده ایدی. لکن بو عسکرلر بارده بر اورنده بریولی صوغشقه کرشمیلر ایدی. محاربه نک باشنده آوغوست اورتالرنده بورودینوده بواغان ایک زور صوغشده هر ایک یاقدن صوغشقه قاتناشقان عسکرینک قدری ۲۴ مک دن آرتماغان کبی، صوغش خطینک بوییده ۷ چاقملق مسافه بولوب عسکر باشلقلری ناپالیون و کوتوزوف دوربین سز - پودزورنی تروباسز - صوغش میدانده گی کوز برله قاراب طورر ایدیلر. معلوم بولدقنچه ناپالیوننک روسیه اوستینه یرووی موفقیتسزک برله تمام بولوب عسکرینک ایک آزی غنه سلامت وطنلرینه قایتا آیدیلر. روسیه عسکری فرانسیه عسکرن تعقیب ایدوب - آرتندن کیدوب - پاریز گه باروب کر دیلر. ناپالیون برله متفق دولترده بو حالنی کور گاج روسیه یاغینه قوشلیدیلر. بارابارا بتون یاوروپا فرانسیه خلافینه برلشدیلر.

۱۸۱۳ انچی یل آخرنده فرانسیه اوستینه یورگان متفق عسکر ۵۳ مک گه ایرشدی. بوگا فارشی ناپالیونده تخمینا شول مقدار عسکر چغاردی. گیرمانیاده ایپسیغ شهری تیره لرنده ملتار صوغشی دیب یورتلگان زور صوغشده فرانسیه یاغندن ۱۵۷ مک، متفق دولتر طرفندن ۳۵ مک قدری عسکر صوغشقه اشتراک ایتکان ایدی، صوغش خطینک بوییده ۸ چاقرم قدرلی بولوب مک آدوم یردن یدره وطوب آتارلر ایدی. بو اورنده ناپالیون مغلوب بولدی. متفق عسکرلر برنیچه قات غلبه ایتکان صوک ۱۸۱۴ انچی یل مارط آینده ۱۱۰ مک قدری عسکر برله پاریز گه کر دیلر. پاریزده محافظ عسکر ۴۲ مک مقدارنده ایدی. آخری بار.